

SUD-HUQUQ TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR: ADOLAT VA QONUN

USTUVORLIGINI TA'MINLASH YO'LIDA

Sattarov Alisher Nurmaxammatovich

Toshkent shahar yuridik texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasidagi sud-huquq tizimidagi so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar tahlil qilinadi. Sud tizimining mustaqilligini ta'minlash, elektron sudlov tizimlarini joriy etish, fuqarolarning sud-huquq tizimiga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirish va huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini isloh qilish kabi asosiy o'zgarishlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, sud-huquq tizimidagi islohotlarning fuqarolarning huquqlarini himoya qilish, adolatli sudlovni ta'minlash va davlatning xalqaro maydondagi imidjini yaxshilashdagi ahamiyati tahlil etiladi. Maqola sud-huquq tizimini takomillashtirish yo'lida amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlarning muhimligini va uning ijtimoiy hamda siyosiy ahamiyatini yoritib beradi.

Kalit so'zlar: Sud-huquq tizimi, islohotlar, sud mustaqilligi, elektron sudlov, fuqarolar huquqlari, adolatli sudlov, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, jinoyat kodeksi, ma'muriy javobgarlik, meditatsiya, arbitraj, korrupsiya, qonun ustuvorligi, O'zbekiston Respublikasi.

Kirish. Sud (slavyancha so'z bo'lib — "ish" degan ma'noni bildiradi.) — odil sudlovni amalga oshiruvchi davlat organi hisoblanib, muayyan davlatning qonunlariga asosan protsessual tartibda jinoiy, fuqarolik, ma'muriy va boshqa toifadagi ishlarni hal qiladi. Ayrim shaxslar o'rtasida, ular bilan davlat idoralari, korxona, muassasa, tashkilot

ma'muriyati, jamoat birlashmalari o'rtasida mulkiy va nomulkiy nizolarni, qonunbuzarliklarga doir ishlarni ko'rib chiqadi. Fuqarolarning huquq va erkinliklarini yoki yuridik shaxs hisoblangan har qanday turdagi korxona, muassasalar, tashkilot huquqlari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qiladi.

Sud tizimi hozirgi O'zbekiston hududida davlatchilikka xos ko'p asrlik tarixga ega. Sud faoliyatini qadimdan xalq madaniyati, an'analari va ma'naviy negiziga asoslanib, obro'-e'tiborli, katta hayotiy tajribaga ega bo'lgan kishilar amalga oshirishgan. Ular chiqargan qarorlar har qanday shubhadan xoli va barcha uchun majburiy hisoblangan. O'zbekistonda qariyb o'n uch asr davomida shariat qonunlariga amal qilgan qozilik sudi hamda xalq urf-odatlarini va an'analari suyanib qaror qabul qilgan biylar sudi mavjud bo'lgan.

Sud tizimi hozirgi O'zbekiston hududida davlatchilikka xos ko'p asrlik tarixga ega. Sud faoliyatini qadimdan xalq madaniyati, an'analari va ma'naviy negiziga asoslanib, obro'-e'tiborli, katta hayotiy tajribaga ega bo'lgan kishilar amalga oshirishgan. Ular chiqargan qarorlar har qanday shubhadan xoli va barcha uchun majburiy hisoblangan. O'zbekistonda qariyb o'n uch asr davomida shariat qonunlariga amal qilgan qozilik sudi hamda xalq urf-odatlarini va an'analari suyanib qaror qabul qilgan biylar sudi mavjud bo'lgan.

Sud-huquq tizimi har bir davlatning asosiy poydevorlaridan biri hisoblanadi. Fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, adolatni ta'minlash hamda qonun ustuvorligini mustahkamlash ushbu tizimning bosh vazifasidir. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda sud-huquq sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar nafaqat tizimning samaradorligini oshirish, balki fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga ham qaratilgan.

Sud-huquq tizimida amalga oshirilayotgan asosiy islohotlar

1. Sud tizimining mustaqilligini ta'minlash

Sudlarning mustaqilligi adolatli sudlovning bosh mezonidir. O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyatini boshqa hokimiyat tarmoqlaridan mustaqil bo'lishini ta'minlash maqsadida qator tashabbuslar amalga oshirildi:

Sudyalar odil sudlovni amalga oshirishda mustaqil bo'lishi va faqat qonunga bo'ysunishi ta'minlandi.

Sudyalarni tayinlash, lavozimdan ozod etish va ularning mas'uliyatini baholash bo'yicha yangi, shaffof mexanizmlar joriy etildi.

2. Sud-huquq tizimini raqamlashtirish

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali sud tizimining shaffofligi va tezkorligini oshirishga katta e'tibor qaratildi:Elektron sudlov tizimlari (e-sud) ishga tushirildi, bu esa sud jarayonlarida ishtirokchilar uchun qulaylik yaratdi.Onlayn murojaat qilish va sud jarayonlarida ishtirok etish imkoniyatlari kengaytirildi.

3. Fuqarolarning sud-huquq tizimiga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirish.

Sud jarayonlariga oid xarajatlarni kamaytirish orqali keng aholi qatlamlari uchun sudga murojaat qilish imkoniyati yaratildi.

Meditatsiya va arbitraj kabi muqobil nizolarni hal qilish usullari joriy etilib, sudlarning ish yuklamasi kamaytirildi.

4. Jinoyat va ma'muriy javobgarlikni liberallashtirish

Jinoyat va ma'muriy javobgarlik tizimining inson huquqlariga moslashishi maqsadida quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirildi:Yengil jinoyatlar uchun jazoni soddalashtirish va qamoq jazosidan ko'ra muqobil choralarni qo'llash.Jinoyat kodeksining inson huquqlari bo'yicha xalqaro me'yorlarga moslashtirilishi.

5. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini isloh qilish

Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning fuqarolar huquqlarini himoya qilishdagi o'zni va javobgarligi kuchaytirildi: Tergov organlari faoliyati ustidan sud nazorati joriy etildi. Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimida yangi mexanizmlar joriy qilindi.

Sud-huquq tizimidagi islohotlarning ahamiyati

O'zbekistonning sud-huquq tizimidagi islohotlari quyidagi natijalarga olib keldi: Fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish darajasi oshdi. Adolatli sudlovga erishish imkoniyatlari kengayadi.

Xulosa. Sud-huquq tizimi davlatning adolatli boshqaruv tizimini shakllantirishda muhim o'rinni egallaydi. O'zbekistonning sud-huquq tizimida olib borilayotgan islohotlar xalqning davlatga bo'lgan ishonchini oshirish, adolat va qonun ustuvorligini mustahkamlash yo'lida katta qadamdir. Ushbu jarayon davom etar ekan, fuqarolarning huquqlari va manfaatlarini himoya qilishning yangi samarali usullari joriy qilinishi kutilmoqda. Adolatli sudlov, shaffoflik va insonparvarlik tamoyillari mamlakatning rivojlanish yo'lida ishonchli asos bo'lib xizmat qiladi. Qo'shimcha qiladigan bo'lsak, bugungi kunimizni raqamlashtirilgan texnologiyalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi, shunday ekan nafaqat sud-huquq tizimidagi, balki barcha jabhadagi islohotlar bilan bir qatorda raqamlashtirish ham ma'lum ma'noda keng imkoniyatlar va qulayliklar yaratadi. Ya'nikim, bu orqali sud -huquq sohasini ham anchayin isloh qilish va korrupsion holatlarni oldini olish ham mumkin. Su o'rinda mening fikrimcha, Sud sohasi jazolovchi organ emas, inson haq-huquqlarini himoya qiluvchi organga aylantirilishi lozim. Sud jarayonini yanada shaffof va demokratik ruhda olib borilishi uchun esa sudya maslahatchilari tarkibiga tegishli tashkilot vakillaridan emas, balki huquqiy sohadan xabari bor bo'lgan ko'ngilli oddiy fuqarolarni ham jalb etish lozim. Buning natijasida sudya va ayblanuvchi o'rtasida hech qanday shaxsiy manfaat bo'lmasligi va sudya tomonidan qabul qilinadigan qaror yanada adolatli va oqilona bo'lishiga zamin bo'ladi. Shu o'rinda Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: "Sudyaning ongida - adolat, tilida - haqiqat, dilida esa poklik bo'lishi shart".

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Sudlar to'g'risidagi Qonun.
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksi.
5. O'zbekiston Respublikasi "Elektron hukumat" to'g'risidagi Qonun.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sud-huquq tizimini isloh qilishga doir farmonlari va qarorlari.
7. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining sud islohoti bo'yicha e'lon qilgan rasmiy hisobotlari.
8. Yuldashev, A. "O'zbekiston sud tizimida islohotlar va ularning samarasini baholash" (ilmiy maqola).
9. "Jinoyat va sud-huquq tizimi: Tezkor o'zgarishlar" — O'zbekiston huquqshunoslarining ma'ruzalar to'plami.
10. Xalqaro huquq va sud islohoti: www.lex.uz rasmiy portali.